

ХӨВСГӨЛ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны жилийн эцсийн санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудит

Аудитын код: ХӨА-2022/04/НА-СТА-ТТЗ

Цахим хуудас:

www.audit.mn

Хөвсгөл аймаг

Мөрөн сум

2022 он

Хөвсгөл аймаг дахь Төрийн аудитын газрын дарга,

тэргүүлэх аудитор: А.Эрдэнэбаатар

Утас: 88883317 Цахим хаяг: erdenebaatara@audit.gov.mn

Аудитын менежер: Б.Тэгшдэлгэр

Утас: 99089114 Цахим хаяг: Tegshdelgerb@audit.gov.mn

Ахлах аудитор: Г.Эрдэнэчимэг

Утас: 99016320 Цахим хаяг: erdenechimegg@audit.gov.mn

Энэхүү аудитын тайлантай холбоотой нэмэлт мэдээллийг дээрх хаягаар авна уу.

АГУУЛГА

1. Аудитын санал дүгнэлт.....	3
2. Аудит хийсэн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл	4
2.1 Аудит хийсэн санхүүгийн байдлын тайлан	4
2.2 Аудит хийсэн санхүүгийн үр дүнгийн тайлан	4
2.3 Аудит хийсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлтийн тайлан	5
2.4 Аудит хийсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан.....	5
2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан	6
2.6 Аудит хийсэн нэмэлт санхүүжилтийн тайлан	8
3. Аудитын тайлан	9
3.1 Ерөнхий зүйл.....	9
3.2 Байгууллага, түүний орчин ба дотоод хяналт	9
3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал	9
3.4 Материаллаг байдал	10
3.5 Санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн тодруулга	10
3.6 Төсвийн гүйцэтгэлийн талаарх тайлбар, тодруулга	14
3.7 Асуудлыг онцолсон хэсэг ба бусад асуудлын хэсэг	16
3.8 Аудитын гол асуудал.....	16
3.9 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал.....	17
3.10 Өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт.....	17
3.11 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал	17
4. Аудитын илрүүлэлт.....	18
5. Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчлийн нэгтгэл	20

Товчилсон үгийн жагсаалт

АДБОУС	Аудитын Дээд Байгууллагуудын Олон Улсын Стандарт
АОУС	Аудитын Олон Улсын Стандарт
УСНББОУС	Улсын Секторын Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандарт
ТТЗ	Төсвийн төвлөрүүлэн захирагч
ТШЗ	Төсвийн шууд захирагч
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ОНХНС	Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сан
ИТХ	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
СХС	Сум хөгжүүлэх сан
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
ЭМТ	Эрүүл мэндийн төв

1. Аудитын гэрчилгээ

ХӨВСГӨЛ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

АЗДТГ-ын байр, А корпус 3 давхар,
Мөрөн сум, Хөвсгөл аймаг, 67120
Утас/факс: 7038 3793, Цахим шуудан: khuvsgul@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

2022.03.25 № 01/277
танай _____-ны № _____-т

БҮРЭНТОГТОХ СУМЫН ЗАСАГ ДАРГА
Л.АЗЗАЯА ТАНАА

Аудитын санал дүгнэлт

Зөрчилгүй дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 8 дугаар зүйлийн 8.1, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.9.2-д заасны дагуу Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, тодруулгууд болон төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийлээ.

Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2020 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл материаллаг алдаагүй, Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандарт, Сангийн сайдын баталсан холбогдох журамд нийцүүлэн үнэн зөв, шударга толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага аудит хийхдээ Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан Санхүүгийн тайлангийн аудитын журам, гарын авлагын дагуу гүйцэтгэж, шалгагдагч этгээдээс хараат бус, аудиторын ёс зүйн үүрэг хариуцлагыг биелүүлж ажилласан. Бидний цуглуулсан хангалттай бөгөөд зохистой нотолгоо нь дүгнэлт өгөх үндэслэл болно.

Бусад мэдээлэл

Байгууллагын удирдлага бусад мэдээлэлтэй холбоотой үүрэг хариуцлагыг хүлээнэ. Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагч төсөв, санхүүгийн хувьд Хөвсгөл аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчаас хуваарилсан чиг үүргийн төсвийг төлөвлөх, төсвийн шууд захирагчид хуваарилах, хяналт тавих, хууль тогтоомжийн дагуу захиран зарцуулах, гүйцэтгэлийг тайлагнах эрх, үүрэг хэрэгжүүлэхээс гадна Монгол улсын засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 31 дугаар зүйлийн 31.1 дэх зүйлд заасан эрх, үүргийг хэрэгжүүлдэг.

Бүрэнтогтох сумын Засаг даргын аймгийн Засаг даргатай байгуулсан гэрээний 140 зорилт, 212 арга хэмжээний хэрэгжилт 90.0 хувийн гүйцэтгэлтэйгээр тайлагнасан байна.

Санхүүгийн тайланд өгсөн бидний дүгнэлт бусад мэдээллийг хамраагүй болно.

Санхүүгийн тайланд төсвийн захирагчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

Төсвийн төвлөрүүлэн захирагч санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандарт, Сангийн сайдын баталсан журам, зааврын дагуу үнэн зөв, шударга бэлтгэж толилуулах үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайланг залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэж болох материаллаг буруу илэрхийлэлгүй бэлтгэхэд шаардлагатай гэж үзсэн дотоод хяналтуудыг хэрэгжүүлэх хариуцлага хүлээнэ.

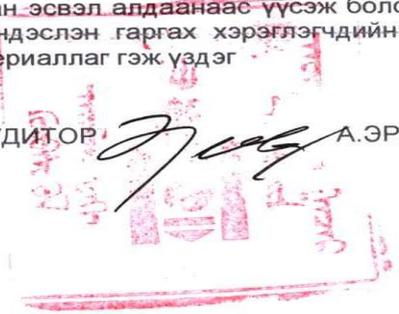
Төрийн аудитын байгууллагын үүрэг, хариуцлага

Төрийн аудитын байгууллага залилан эсвэл алдаанаас үүссэн материаллаг буруу илэрхийллээс санхүүгийн тайлан бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаажуулалт олж авах, дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргах зорилготой.

Үндэслэлтэй баталгаажуулалт гэдэг нь дээд түвшний баталгаа боловч материаллаг буруу илэрхийлэл байгаа тохиолдолд АДБОУС-ын дагуу хийсэн аудитаар түүнийг бүгдийг илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм.

Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсэж болох бөгөөд дангаараа эсвэл нийлээд уг санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргах хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх үндэслэлтэй байвал материаллаг гэж үздэг

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР А.ЭРДЭНЭБААТАР

2. Аудит хийсэн санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

2.1 Аудит хийсэн санхүүгийн нэгтгэсэн байдлын тайлан

2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусвар болсон тайлан

(мянган төгрөгөөр)

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2020оны 12-р сарын 31	2021 оны 12-р сарын 31
1	ЭРГЭЛТИЙН ХӨРӨНГИЙН ДҮН	728,997.2	962,011.9
31	МӨНГӨН ХӨРӨНГӨ	164,076.9	339,242.2
33	АВЛАГА	139,930.1	132,251.3
35	БАРАА МАТЕРИАЛ	424,990.3	490,518.5
2	ЭРГЭЛТИЙН БУС ХӨРӨНГИЙН ДҮН	6,441,628.8	7,274,260.9
37	УРТ ХУГАЦААТ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ	55,251.5	54,398.1
37300	Урт хугацаат зээл	55,251.5	54,398.1
39	ҮНДСЭН ХӨРӨНГӨ	6,386,377.3	7,219,862.8
39200	Биет хөрөнгө	6,148,982.3	6,994,838.8
39300	Биет бус хөрөнгө	237,395.0	225,024.1
3	НИЙТ ХӨРӨНГИЙН ДҮН III=I+II	7,170,626.0	8,236,272.8
4	НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР	185,615.6	166,839.2
41	БОГИНО ХУГАЦААТ ӨР ТӨЛБӨР	185,615.6	166,839.2
41300	Өглөг	185,615.6	166,839.2
5	ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН	6,985,010.5	8,069,433.6
51	Засгийн газрын хувь оролцоо	6,985,010.5	8,069,433.6
51100	Засгийн газрын оруулсан капитал /Засгийн газрын сан/ орон нутгийн сан	2,174,991.3	2,174,991.3
51200	Хуримтлагдсан үр дүн	3,141,433.0	4,257,970.6
51300	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	1,668,586.2	1,636,471.8
6	ӨР ТӨЛБӨР, ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН VI=IV+V	7,170,626.0	8,236,272.8

2.2 Аудит хийсэн санхүүгийн нэгтгэсэн үр дүнгийн тайлан

2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусвар болсон тайлан

(мянган төгрөгөөр)

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2020оны 12-р сарын 31	2021 оны 12-р сарын 31
I	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ОРЛОГЫН ДҮН (I)	4,572,990.2	4,755,156.8
11	ТАТВАРЫН ОРЛОГО	142,079.4	252,604.4
110	Орлогын албан татвар	79,052.0	73,459.2
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	79,052.0	73,459.2
113	Хөрөнгийн албан татвар	4,928.0	98,333.1
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	58,099.5	80,812.1
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	153,839.7	1,078,393.7
120	Нийтлэг татварын бус орлого	153,839.7	1,078,393.7
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	4,277,071.1	3,424,158.7
II	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДЛЫН ДҮН	4,569,501.9	3,853,446.9
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	4,569,501.9	3,853,446.9
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	3,265,925.7	3,692,347.7
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	1,888,152.6	1,963,958.4
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	241,627.7	253,322.1
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	475,499.9	502,236.6
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	104,165.1	121,105.4
2105	Нормативт зардал	119,354.8	336,099.9
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	12,706.7	38,667.3
2107	Томилолт, зочны зардал	3,150.0	3,716.8
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	30,668.5	31,276.0

2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	390,600.5	441,965.1
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	1,303,576.2	161,099.2
III	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР ДҮН (III)=(I)-(II)	3,488.3	901,709.9
V	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУС ЗАРДЛЫН ДҮН	87,166.0	166,138.9
VI	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ НИЙТ ҮР ДҮН (VI)=(III)+(IV)-(V)	-83,677.7	735,571.0

2.3 Аудит хийсэн нэгтгэсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлтийн тайлан

2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусвар болсон тайлан

(мянган төгрөгөөр)

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	Засгийн газрын хувь оролцооны нийт дүн	Нийт цэвэр хөрөнгө/өмч
1	2019 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	7,073,154.8	7,073,154.8
2	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт	1,232.7	1,232.7
3	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	7,074,387.5	7,074,387.5
4	Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний өсөлт бууралт	-5,699.3	-5,699.3
9	Тайлант үеийн үр дүн	-83,677.7	-83,677.7
10	2020 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	6,985,010.5	6,985,010.5
11	2021 оны 1-р сарын 1-нээрх үлдэгдэл	6,985,010.5	6,985,010.5
12	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт	380,966.6	380,966.6
13	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	7,365,977.1	7,365,977.1
14	Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний өсөлт бууралт	-31,044.9	-31,044.9
15	Үндсэн хөрөнгийн өсөлт бууралт	-1,069.6	-1,069.6
19	Тайлант үеийн үр дүн	735,571.0	735,571.0
20	2021 оны 12-р сарын 31-наарх үлдэгдэл	8,069,433.6	8,069,433.6

2.4 Аудит хийсэн нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан

2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусвар болсон тайлан

(мянган төгрөгөөр)

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2020 оны 12-р сарын 31	2021 оны 12-р сарын 31
I	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ОРЛОГЫН ДҮН	4,565,162.8	3,708,603.2
11	ТАТВАРЫН ОРЛОГО	142,079.4	252,604.4
110	Орлогын албан татвар	79,052.0	73,459.2
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	79,052.0	73,459.2
113	Хөрөнгийн албан татвар	4,928.0	98,333.1
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	58,099.5	80,812.1
1180	Бусад нийтлэг төлбөр, хураамж	15,963.8	16,368.8
1181	Газрын төлбөр	1,429.0	10,145.5
1182	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөр	40,706.6	54,297.9
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	103,079.5	106,823.3
120	Нийтлэг татварын бус орлого	103,079.5	106,823.3
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	4,320,003.8	3,349,175.6
II	НИЙТ ЗАРЛАГА ба ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	4,303,344.4	3,282,287.8
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	4,303,344.4	3,282,287.8
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	2,996,453.2	3,136,893.1
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	1,880,385.3	1,964,979.0
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	246,773.7	258,861.6
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	489,538.9	515,323.8
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	101,739.8	111,138.3
2105	Нормативт зардал	129,914.0	153,049.2
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	21,828.7	43,297.5
2107	Томиллолт, зочны зардал	3,150.0	3,716.8
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	43,749.5	55,118.4

2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	79,373.3	31,408.4
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	1,306,891.2	145,394.7
III	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (III)=(I)-(II)	261,818.4	426,315.4
V	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ЗАРДЛЫН ДҮН (V)	110,664.5	251,150.2
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	110,664.5	251,150.2
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	110,664.5	251,150.2
VI	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (VI)=(IV)-(V)	-110,664.5	-251,150.2
VII	САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ДҮН	-81,300.0	0.0
23	ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	81,300.0	0.0
VIII	НИЙТ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (VIII)=(III)+(VI)+(VII)	69,853.9	175,165.3
101	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	94,223.0	164,076.9
20	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	164,076.9	339,242.2

2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

(мянган төгрөгөөр)

Код	Үзүүлэлт	Төлөвлөгөө	Төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан	Гүйцэтгэл зөрүү	Хувь
II	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	3,567,658,800.00	3,292,113,327.00	275,545,473.0	92.3
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	3,278,742,300.00	3,176,415,480.00	102,326,820.0	96.9
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	3,242,702,600.00	3,162,070,082.00	80,632,518.0	97.5
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	1,967,085,600.00	1,939,272,349.00	27,813,251.0	98.6
210101	Үндсэн цалин	1,399,566,800.00	1,357,551,680.00	42,015,120.0	97.0
210102	Нэмэгдэл	447,157,800.00	456,078,661.00	-8,920,861.0	102.0
210103	Унаа хоолны хөнгөлөлт	0.00	9,189,160.00	-9,189,160.0	
210104	Урамшуулал	112,376,100.00	108,467,948.00	3,908,152.0	96.5
210105	Гэрээт ажлын хөлс	7,984,900.00	7,984,900.00	0.0	100.0
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	264,615,800.00	255,642,754.00	8,973,046.0	96.6
210201	Тэтгэврийн даатгал	186,210,900.00	179,983,789.00	6,227,111.0	96.7
210202	Тэтгэмжийн даатгал	19,601,200.00	18,915,861.00	685,339.0	96.5
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	15,681,000.00	15,132,231.00	548,769.0	96.5
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	3,920,400.00	3,791,378.00	129,022.0	96.7
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	39,202,300.00	37,819,495.00	1,382,805.0	96.5
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	518,608,300.00	515,323,793.00	3,284,507.0	99.4
210301	Гэрэл, цахилгаан	28,722,400.00	21,231,922.00	7,490,478.0	73.9
210302	Түлш, халаалт	484,985,900.00	488,037,871.00	-3,051,971.0	100.6
210303	Цэвэр, бохир ус	4,900,000.00	6,054,000.00	-1,154,000.0	123.6
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	96,050,300.00	95,783,560.00	266,740.0	99.7
210401	Бичиг хэрэг	8,496,300.00	8,976,670.00	-480,370.0	105.7
210402	Тээвэр, шатахуун	40,318,300.00	40,318,290.00	10.0	100.0
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	9,923,900.00	9,922,400.00	1,500.0	100.0
210404	Ном, хэвлэл	1,310,000.00	961,700.00	348,300.0	73.4

210405	Хог хаягдал зайлуулах, хортон мэрэгчдийн устгал, ариутгал	2,053,100.00	1,694,400.00	358,700.0	82.5
210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	33,948,700.00	33,910,100.00	38,600.0	99.9
2105	Нормативт зардал	143,162,700.00	117,204,196.00	25,958,504.0	81.9
210501	Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	33,826,900.00	33,826,900.00	0.0	100.0
210502	Хоол, хүнс	99,934,000.00	75,209,696.00	24,724,304.0	75.3
210503	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	9,401,800.00	8,167,600.00	1,234,200.0	86.9
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	166,108,800.00	164,332,800.00	1,776,000.0	98.9
210601	Багаж, техник, хэрэгсэл	75,077,800.00	73,321,800.00	1,756,000.0	97.7
210602	Тавилга	57,668,000.00	57,648,000.00	20,000.0	100.0
210603	Хөдөлмөр хамгааллын хэрэглэл	1,000,000.00	1,000,000.00	0.0	100.0
210604	Урсгал засвар	32,363,000.00	32,363,000.00	0.0	100.0
2107	Томилолт, зочны зардал	3,959,600.00	3,608,800.00	350,800.0	91.1
210702	Дотоод албан томилолт	3,959,600.00	3,608,800.00	350,800.0	91.1
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	50,802,900.00	44,389,520.00	6,413,380.0	87.4
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	45,278,200.00	39,198,530.00	6,079,670.0	86.6
210802	Аудит, баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох	2,233,000.00	1,937,500.00	295,500.0	86.8
210803	Даатгалын үйлчилгээ	294,600.00	290,550.00	4,050.0	98.6
210804	Тээврийн хэрэгслийн татвар	352,700.00	352,700.00	0.0	100.0
210805	Тээврийн хэрэгслийн оношлогоо	78,000.00	44,000.00	34,000.0	56.4
210806	Мэдээлэл, технологийн үйлчилгээ	700,000.00	700,000.00	0.0	100.0
210807	Газрын төлбөр	866,400.00	866,240.00	160.0	100.0
210809	Улсын мэдээллийн маягт хэвлэх, бэлтгэх	1,000,000.00	1,000,000.00	0.0	100.0
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	32,308,600.00	26,512,310.00	5,796,290.0	82.1
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	13,331,900.00	7,535,610.00	5,796,290.0	56.5
210902	Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх	18,976,700.00	18,976,700.00	0.0	100.0
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	36,039,700.00	14,345,398.00	21,694,302.0	39.8
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	36,039,700.00	14,345,398.00	21,694,302.0	39.8
213204	Ажил олгогчоос олгох бусад тэтгэмж, урамшуулал	1,500,000.00	1,500,000.00	0.0	100.0
213205	Төрөөс иргэдэд олгох тэтгэмж, урамшуулал	32,489,700.00	10,795,398.00	21,694,302.0	33.2
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	2,050,000.00	2,050,000.00	0.0	100.0
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	198,916,500.00	115,697,847.00	83,218,653.0	58.2
223001	Бусад хөрөнгө	198,916,500.00	115,697,847.00	83,218,653.0	58.2
23	ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	90,000,000.00	0.00	90,000,000.0	0.0
230001	Эргэж төлөгдөх зээл	90,000,000.00	0.00	90,000,000.0	0.0

III	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	3,567,658,800.00	3,373,635,526.00	194,023,274.0	94.6
31	УЛСЫН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	2,247,643,300.00	2,167,133,187.00	80,510,113.0	96.4
310003	Тусгай зориулалтын шилжүүлгээс санхүүжих	2,140,115,900.00	2,059,605,787.00	80,510,113.0	96.2
310004	Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сангаас санхүүжих	107,527,400.00	107,527,400.00	0.0	100.0
32	ОРОН НУТГИЙН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	1,082,464,800.00	1,072,044,003.00	10,420,797.0	99.0
320001	Орон нутгийн төсвөөс	1,082,464,800.00	1,072,044,003.00	10,420,797.0	99.0
33	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	44,735,300.00	41,575,060.00	3,160,240.0	92.9
330002	Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас санхүүжих	44,735,300.00	41,575,060.00	3,160,240.0	92.9
35	ТӨСӨВТ БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС	192,815,400.00	92,883,276.00	99,932,124.0	48.2
350001	Үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	91,500,000.00	89,532,512.00	1,967,488.0	97.8
350002	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	2,361,500.00	3,350,764.00	-989,264.0	141.9
350003	Урьд оны үлдэгдлээс санхүүжих	98,953,900.00	0.00	98,953,900.0	0.0
4	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	0.00	78,243,689.10	-78,243,689.1	
5	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	0.00	159,765,888.10	159,765,888.1	
6	ТӨСВИЙН БУСАД МЭДЭЭЛЛИЙН АНГИЛАЛ	1,127.00	573.00	554.0	50.8
61	БАЙГУУЛЛАГЫН ТОО	8.00	8.00	0.0	100.0
610001	Төсвийн байгууллага	8.00	8.00	0.0	100.0
62	АЖИЛЛАГСАДЫН ТОО	168.50	168.50	0.0	100.0
620001	Удирдах ажилтан	15.00	15.00	0.0	100.0
620002	Гүйцэтгэх ажилтан	97.00	97.00	0.0	100.0
620003	Үйлчлэх ажилтан	56.50	56.50	0.0	100.0
63	Суралцагчдын тоо (жилийн дунджаар)	782.00	228.00	554.0	29.2
630	ерөнхий боловсролын сургуульд суралцагчид	592.00	38.00	554.0	6.4
630001	төрийн өмчит ебс	592.00	38.00	554.0	6.4
631	сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллага	190.00	190.00	0.0	100.0
631001	төрийн өмчит сөб байгууллага	190.00	190.00	0.0	100.0
65	орон тооны мэдээлэл	168.50	168.50	0.0	100.0
650001	төрийн захиргааны албан хаагч (тэ)	9.00	9.00	0.0	100.0
650004	сөб болон бага, дунд боловсролын албан хаагч (түбд)	65.00	65.00	0.0	100.0
650006	соёл урлагийн салбарын төрийн йлчилгээний албан хаагч (түсу)	5.00	5.00	0.0	100.0

650008	эрүүл мэндийн салбарын төрийн үйлчилгээний албан хаагч (түэм)	20.00	20.00	0.0	100.0
650009	төрийн үйлчилгээний бусад албан хаагч (тү)	60.50	60.50	0.0	100.0

2.6 Аудит хийсэн нэмэлт санхүүжилтийн тайлан

(мянган төгрөгөөр)

Код	Үзүүлэлт	ТЗ цэвэр дүн
II	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	146,274,203.10
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	146,274,203.10
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	106,266,159.10
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	25,706,622.00
210102	Нэмэгдэл	25,706,622.00
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	3,218,859.00
210201	Тэтгэврийн даатгал	2,995,539.00
210202	Тэтгэмжийн даатгал	55,830.00
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	44,664.00
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	11,166.00
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	111,660.00
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	20,890,227.10
210401	Бичиг хэрэг	1,941,829.10
210402	Тээвэр, шатахуун	5,747,625.00
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	40,000.00
210404	Ном, хэвлэл	2,893,100.00
210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	10,267,673.00
2105	Нормативт зардал	35,845,037.00
210501	Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	34,223,958.00
210502	Хоол, хүнс	1,621,079.00
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	901,500.00
210604	Урсгал засвар	901,500.00
2107	Томилолт, зочны зардал	108,000.00
210702	Дотоод албан томилолт	108,000.00
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	18,708,914.00
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	18,708,914.00
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	887,000.00
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	887,000.00
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	40,008,044.00
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	35,580,000.00
213204	Ажил олгогчоос олгох бусад тэтгэмж, урамшуулал	35,400,000.00
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	180,000.00
2133	Олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	4,428,044.00
213405	Орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдад олгох татаас, нэмэлт санхүүжилт төвлөрүүлэх шилжүүлэг	4,428,044.00
I	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	146,274,203.10
1311	Нэмэлт санхүүжилтийн орлого	146,274,203.10
131103	ЗГНХ,ЗДНХөрөнгө,түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	7,600,000.00
131104	Дээд шатны төсвийн захирагчийн төсөвт тусгагдсан төсвөөс доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	49,906,925.10
131105	Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон нэмэлт орлого	16,794,578.00
131107	Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн нэмэлт орлого	71,972,700.00

3. АУДИТЫН ТАЙЛАН

3.1. Ерөнхий зүйл

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 8 дугаар зүйлийн 8.1, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.9.2-т заасны дагуу Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, жилийн төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн

санхүүгийн тайлангийн аудитын дүн, дүгнэлтийг төсвийн төвлөрүүлэн захирагч Л.Аззаяа танд танилцуулж байна.

Энэхүү тайланд үйлчлүүлэгчийн санхүү, нягтлан бодох бүртгэл, дотоод хяналтын системд хийсэн үнэлгээний тойм, аудитын явцад илрүүлсэн зүйлс, гаргасан шийдлүүд, анхаарал хандуулахуйц залруулаагүй материаллаг болон материаллаг бус алдаа зөрчил зэрэг аудитын үр дүнгийн талаарх тайлбар, тодруулга, төвлөрүүлэн захирагчийн нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд хамрагдсан байгууллагуудын аудитын санал дүгнэлтийн хэлбэр, түүний үндэслэлийн талаар тус тус хураангуйлан тэмдэглэв.

Аудитын дүнд үндэслэсэн үйлчлүүлэгчийн төсвийн шууд захирагчийн санхүүгийн тайланд гарсан алдаа, зөрчил, төсвийн төлөвлөлт, Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой зөвлөмжүүдийг Менежментийн захидалд тусгасан болно.

Аудитыг 2022 оны 03 дугаар сарын 14-өөс 2021 оны 03 дугаар сарын 25-ны хооронд гүйцэтгэж, аудитын тайланг 2022 оны 03 дугаар сарын 25-ны өдөр эцэслэн баталгаажуулж, төсвийн төвлөрүүлэн захирагчид хүргүүлэхээр төлөвлөн, ахлах аудитор Г.Эрдэнэчимэг гүйцэтгэн, чанарын хяналтыг аудитын менежер Б.Тэгшдэлгэр, дарга, тэргүүлэх аудитор А.Эрдэнэбаатар нар хариуцан хэрэгжүүлэв.

Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийн тайланг Хөвсгөл аймаг дахь Төрийн аудитын газарт Бүрэнтогтох сумын Засаг даргын 2022 оны 03 дугаар сарын 03-ны өдрийн 01/66 тоот албан бичгээр ирүүлсэн байна.

3.2 Байгууллага, түүний орчин ба дотоод хяналт

Бүрэнтогтох сумын Төсвийн төвлөрүүлэн захирагч буюу засаг дарга, төрийн захиргааны чиг үүрэг нь Засаг захиргаа нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын үйл ажиллагаатай холбогдсон хөдөлмөрийн харилцааг хууль эрх зүйн хэмжээнд уялдуулан зохицуулах, Төрийн үйлчилгээг иргэдэд нээлттэй, түргэн шуурхай хүргэх, иргэдийн эрх ашгийг хамгаалах, төрийн албаны чанар хүртээмжийг дээшлүүлэх, шинэ санаа санаачилгыг дэмжихэд үйл ажиллагаа юм.

Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагч нь тайлант хугацаанд “Иргэдээ сонсоё” гэсэн эрхэм зорилгоо дэвшүүлэн ажилласан байна.

Төсвийн төвлөрүүлэн захирагч нь санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан болон төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангаа Төсвийн тухай хууль болон УСНББОУС, түүнд нийцүүлэн баталсан төсвийн байгууллагын нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого, журмын дагуу үнэн зөв бэлтгэх үүрэгтэй.

Тайлант хугацаанд байгууллагуудын үйл ажиллагаа, санхүү, нягтлан бодох бүртгэлд мөрддөг хууль тогтоомж болон бодлого чиглэлд өөрчлөлт орсон байна. Үүнд:

1. Сангийн сайдын 2021 оны 190 дүгээр тушаалаар “Төсвийн ангилал шинэчлэн батлах тухай” Сангийн сайдын 2014 оны 5 дугаар тушаал, “Тушаалд өөрчлөлт оруулах тухай” Сангийн сайдын 2014 оны 55 дугаар тушаалаар баталсан “Зардлын эдийн засгийн ангилал ашиглах заавар”-ыг шинэчлэн баталсан байна.

2. Засгийн газрын 2021 оны 43 дугаар тогтоол “Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах арга хэмжээний тухай”

3. Нийгмийн даатгалын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан ажил олгогчийн хөдөлмөрийн хөлсний сан, түүнтэй адилтгах орлого болон даатгуулагчийн хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлогоос төлөх тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийн хувь хэмжээ .... 2021 оноос эхлэн тус бүр 9.5 хувь байна”

Байгууллагын удирдлагын хэрэгжүүлж байгаа дотоод хяналтуудаас төлөвлөлтийн үе шатанд аудитад хамааралтай хяналтыг авч үзэж, гүйцэтгэх үе шатанд хяналтын сорил гүйцэтгэсний үр дүнд дотоод хяналтын үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, хэрэгжилт үр нөлөөтэй байна.

Сумын дотоод хяналтын багаас 2021 онд гүйцэтгэх ажлын төлөвлөгөөний дагуу Төлөвлөгөөт хяналт шалгалтаар Бүрэнтогтох сумын төсөвт байгууллагуудын 2020 оноос

2021 оны 9 сар хүртэлх хугацаанд санхүүгийн үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийж, баримт нотолгоонд үндэслэн тайлан бичиж, төсөвт байгууллагуудад танилцуулсан бөгөөд дотоод хяналтын тайлангаа Засаг даргын дэргэдэх зөвлөлд тайлагнаж ажилласан байна.

Сумын ТТЗ-ийн санхүүгийн тайланд мөрдөж байгаа Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичгийг аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчаас нэгдсэн байдлаар боловсруулан мөрдүүлж байгаа боловч өөрчлөлт орсон зарим, заавар, журамтай нийцүүлж шинэчлээгүй байна.

Санхүүгийн хяналт, аудитын албанаас сумын төсөвт газруудад хяналт шалгалт хийж байгууллага бүрд ажлын тайлан, зөвлөмж өгч ажилласан байна.

Дотоод аудитын чиг үүрэг, түүний гүйцэтгэсэн ажлын найдвартай байдлын талаар ойлголт олж авснаар дотоод аудитын гүйцэтгэсэн ажлыг аудитад ашиглах, дотоод аудитороос шууд туслалцаа авах шаардлагагүй гэж үзлээ.

3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал

Санхүүгийн тайланг бүх материаллаг зүйлсийн хувьд холбогдох санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн эсэх талаар аудитор санал дүгнэлтээ илэрхийлснээр санхүүгийн тайлангийн зорилтот хэрэглэгчдийн зүгээс үзүүлэх итгэл үнэмшлийн хэмжээг нэмэгдүүлэхэд санхүүгийн тайлангийн аудитын зорилго оршино.

Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланг Сангийн сайдын 2015 оны 341 дүгээр тушаалаар баталсан “санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, тодруулга бэлтгэх журам”-д нийцүүлэн нийтлэг зорилготой, үнэн зөв толилуулгын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн байна гэж үзлээ.

3.4 Материаллаг байдал

Аудитыг төлөвлөх болон гүйцэтгэх үе шатны материаллаг байдлыг АДБОУС 2320 дагуу тодорхойлсон бөгөөд материаллаг байдлын суурь үзүүлэлтээр санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн нийт зардлын дүнг сонгож, эрсдэлийн түвшнийг “дунд” гэж үнэлэн материаллаг байдлын хувь хэмжээг 2 хувиар тогтоов.

Төлөвлөлтийн шатанд материаллаг байдлын түвшнийг 2020 оны санхүүгийн нэгтгэсэн үр дүнгийн тайлангийн нийт зардал 3,853.4 сая төгрөгийн 2 хувь буюу 77.1 сая төгрөгөөр, гүйцэтгэлийн материаллаг байдлыг төлөвлөлтийн материаллаг байдлын 80 хувиар буюу 61.6 сая төгрөгөөр тогтоосон.

Тогтоосон төлөвлөлтийн ерөнхий материаллаг байдлыг аудитын явцад дахин хянаж шинэчлэн тогтоох шаардлагагүй гэж үзсэн.

3.5 Санхүүгийн нэгтгэсэн тайлангийн тодруулга

3.5.1 Мөнгөн хөрөнгө

Мөнгөн хөрөнгийн эхний үлдэгдэл 164.1 сая, эцсийн үлдэгдэл 339.2 сая төгрөг болж 175.1 сая төгрөгөөр өссөн байна.

Хүснэгт №1. Мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэл

/сая төгрөг/

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Касст байгаа бэлэн мөнгө	0.0	0.0	0.0
Банканд байгаа бэлэн мөнгө	164.1	339.2	175.1
Дүн	164.1	339.2	175.1
Үүнээс: Байгууллагаар харуулбал:			
Орон нутгийн ерөнхий орлого	85.8	179.4	93.6
Сум хөгжүүлэх сан	49.2	20.9	-28.3
Орон нутгийн хөгжлийн сан	29.1	138.9	109.8
Нийт дүн	164.1	339.2	175.1

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэлд байгаа 339.2 мянган төгрөг нь төрийн сангийн харилцах дансанд байршиж байна. Мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэл нэмэгдэхэд сум хөгжүүлэх сангаас

олгосон зээлийн эргэн төлөлт 109.8 сая төгрөгөөр нэмэгдсэн, орон нутгийн төсвийн орлого 93.6 сая төгрөгөөр нэмэгдэж орсонтой холбоотой байна.

3.5.2 Богино хугацаат хөрөнгө оруулалт

Богино хугацаат хөрөнгө оруулалт дансанд гүйлгээ байхгүй байна.

3.5.3 Авлага

Авлага дансны эхний үлдэгдэл 135.6 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 132.2 сая төгрөг болж 3.4 сая төгрөгөөр буурсан байна.

Хүснэгт №2 Авлага

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	/сая төгрөг/ Өсөлт, бууралт/+, -/
Авлагын төрлөөр	135.6	132.2	-3.4
Ажиллагчидтай холбоотой авлага	0.4	7.7	7.3
Төлбөртэй үйлчилгээний авлага	0.0	78.7	78.7
Зээлийн хүүгийн авлага	6.0	4.0	-2.0
Зээлийн авлага	129.2	41.8	-87.4
Байгууллагын нэрээр	135.6	132.2	-3.4
Засаг даргын Тамгын газар	0.0	1.0	1.0
Ерөнхий боловсролын сургууль /Бүрэнхаан бага сургууль/		6.7	6.7
Сум хөгжүүлэх сан: Зээлийн авлага	129.2	41.8	-87.4
<i>Зээлийн хүүгийн авлага</i>	6.0	4.0	-2.0
Эрүүл мэндийн төв /Эрүүл мэндийн даатгалын сан/	0.4	78.7	78.3

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Нэмэлт санхүүжилтийн данснаас татан төвлөрүүлсэн татаас санхүүжилтийн авлага 4.4 сая төгрөг, Цар тахлын үед үзүүлсэн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний ЭМДС-аас авах 78.7 сая төгрөгийн авлага үүссэн байна.

Урт хугацаат хөрөнгө оруулалт

Урт хугацаат зээл, хувь хүмүүс олгосон зээл дансны эхний үлдэгдэл 55.2 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 54.4 сая төгрөг болж өмнөх оноос 0.8 сая төгрөгөөр буурсан байна. Хугацаа хэтэрсэн зээлийн үлдэгдэл 21.1 сая төгрөг байгаа нь анхаарал татаж байна.

3.5.5 БАРАА МАТЕРИАЛ

Бараа материалын эхний үлдэгдэл 425.0 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 490.5 сая төгрөг болж 65.5 сая төгрөгөөр өссөн байна.

Хүснэгт №3 Бараа материалын үлдэгдэл

Байгууллага	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Засаг даргын Тамгын газар	39.6	45.6	6.0
Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал	0.7	0.7	0.0
Соёлын төв	10.2	11.3	1.1
Ерөнхий боловсролын сургууль	196.7	170.2	-26.5
Бүрэнхаан бага сургууль	47.0	58.7	11.7
Хүүхдийн цэцэрлэг	48.8	64.4	15.6
Эрүүл мэндийн төв	81.9	139.6	57.7
Нийт дүн	425.0	490.5	65.5

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Бараа материал дансны материаллаг өөрчлөлтөд ерөнхий боловсролын сургуулийн бараа материалын данс 26.6 сая төгрөгөөр буурсан, хүүхдийн цэцэрлэг, Бүрэн хаан бага сургуулийн бараа материал данс 11.7 сая төгрөгөөр, эрүүл мэндийн төвийн бараа материалын данс 57.7 сая төгрөгөөр, ЗДТГ-ын бараа материал данс 6.1 сая төгрөгөөр тус тус нэмэгдэж нөлөөлсөн байна.

Үндсэн хөрөнгө

Үндсэн хөрөнгийн эхний үлдэгдэл 6,386.4 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 7,219.9 сая төгрөг болж 833.5 сая төгрөгөөр өссөн байна.

Хүснэгт №4 Үндсэн хөрөнгийн үлдэгдэл /сая төгрөг/

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт/+, бууралт/-
Бүрэнхаан бага сургууль	226.5	733.3	506.8
Засаг даргын тамгын газар	1,130.6	1,125.6	(5.0)
Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал	0.0	7.5	7.5
Соёлын төв	941.9	910.6	(31.3)
Сургууль	2,240.0	2,572.0	331.9
Хүн эмнэлэг	1,603.7	1,590.2	(13.5)
Цэцэрлэг	243.7	280.7	37.0
Нийт	6,386.4	7,219.9	833.5

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Үндсэн хөрөнгө олж бэлтгэсэн байдлыг авч үзвэл: Худалдан авсан 135.4 сая төгрөг, хандиваар 23.5 сая төгрөг, шилжүүлсэн авсан 31.8 сая төгрөг, төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 680.2 сая төгрөг, дахин үнэлсэн 19.4 сая төгрөг байна.

Хөрөнгийн зарлага болгосон байдлыг авч үзвэл: Тайлант онд байгуулсан элэгдлийн зардал 417.1 сая төгрөг, өмнөх онд хамаарах элэгдэл 348.8 сая төгрөг /тооцооллын зөрүү/байна.

АИТХ-ын тогтоолоор нийт 130.8 сая төгрөгийг 0 үлдэгдэлтэй хөрөнгийг данснаас хасаж ашиглах боломжтой хөрөнгийг үнэлэн 33.0 сая төгрөгийн хөрөнгө бүртгэсэн байна.

Биет бус хөрөнгө

Биет бус хөрөнгийн эхний үлдэгдэл 237.4 сая төгрөг эцсийн үлдэгдэл 225.0 сая төгрөг байна. Тайлант онд ашиглалтгүй байгаа 16.6 сая төгрөгийн программ хангамж данснаас хассан, тайлант хугацаанд байгуулсан элэгдлийн зардал 5.4 сая төгрөг байна.

3.5.8 Өр төлбөр

Нийт өр төлбөрийн эхний үлдэгдэл 181.3 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 166.8 сая төгрөг болж 14.5 сая төгрөгөөр өссөн байна.

Хүснэгт №5 Нийт төлбөрийн үлдэгдэл /сая төгрөг/

Байгууллага	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өссөн+ Буурсан -
Бүрэнхаан бага сургууль	0.0	3.1	3.1
Засаг даргын тамгын газар	66.9	49.4	-17.5
Соёлын төв	114.4	114.4	0.0
Нийт дүн	181.3	166.8	-14.5

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Оны эцсийн өр төлбөрийн 0.8 сая төгрөг ажилчидтай холбоотой НДШ-ийн өглөг, байгууллагад төлөх төлбөр 166.0 сая төгрөг байна. Байгууллагад төлөх төлбөр нь халаалтын тооцооны он дамжсан өглөг байна.

3.5.9 Засгийн газрын хувь оролцоо данс

Засгийн газрын хувь оролцоо дансны эхний үлдэгдэл 6,985.0 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 8,069.4 сая төгрөг болж 1,084.4 сая төгрөгөөр өссөн байна.

Хүснэгт №6 Засгийн газрын хувь оролцоо /сая төгрөгөөр

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өссөн+ Буурсан -
Засгийн газрын оруулсан капитал /Засгийн газрын сан/ орон нутгийн сан	2,175.0	2,175.0	0.0

Хуримтлагдсан үр дүн	3,141.4	4,258.0	1,116.5
Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	1,668.6	1,636.5	-32.1
Нийт дүн	6,985.0	8,069.4	1,084.4

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Засгийн газрын хувь оролцоо дансны үлдэгдэл тайлант үеийн үр дүн 735.6 сая төгрөгөөр өссөн байна.

Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү данс дахин үнэлэгдсэн үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны зөрүү 32.1 сая төгрөгөөр буурсан байна.

3.5.10 Орлогын данс

Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн санхүүгийн үр дүнгийн тайлангаарх нийт орлогыг 4,755.2 сая төгрөгөөр тайлагнасан байна. Тайлант онд бүрдүүлсэн орлогыг өмнөх онтой харьцуулахад 182.2 сая төгрөг буюу 4.0 хувиар өссөн байна. *Хүснэгт №7 Санхүүгийн үр дүнгийн нийт орлого*

Үзүүлэлт	Өмнөх он	Тайлант он	зөрүү	Хувь
Татварын орлого	142.1	252.6	110.5	77.8
Татварын бус орлого	153.8	1,078.4	924.6	601.0
Тусламж санхүүжилтийн орлого	4,277.1	3,424.2	-852.9	-19.9
Нийт дүн	4,573.0	4,755.2	182.2	4.0

Тайлант хугацааны орлогыг өмнөх үетэй зэрэгцүүлбэл: Татварын бус орлого 924.6 сая төгрөгөөр өссөн, тусламж санхүүжилтийн орлого 852.9 сая төгрөгөөр буурсан байна.

Эрүүл мэндийн төвд корона вирус цар тахалтай холбоотой үнэ төлбөргүй хүлээн авсан бараа материалын орлого, Бүрэнхаан бага сургуульд сургуулийн байр шинээр баригдаж хүлээн авсан орлого тус тус нөлөөлсөн байна.

3.5.11 Зардлын данс

Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн нэгтгэсэн санхүүгийн үр дүнгийн тайлангаар тайлант онд нийт 4,019.6 сая төгрөгийн зардал гаргасан байна.

Хүснэгт №8: Санхүүгийн үр дүнгийн нийт зардал

Үзүүлэлт	Өмнөх он	Тайлант он	зөрүү	Хувь
Үйл ажиллагааны зардал	4,569.5	3,853.4	716.1	-15.7
Үйл ажиллагааны бус зардал	87.2	166.1	79.0	90.6
Нийт дүн	4,656.7	4,019.6	-637.1	-13.7

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны нэгтгэсэн санхүүгийн үр дүнгийн тайлан

Тайлант 2021 онд өмнөх оноос 637.1 сая төгрөгийн бага зардал гаргаж ажилласан байна.

Засгийн газрын 2021 оны 43 дугаар тогтоолоор баталсан “Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний талаар” –ын хэрэгжилтийг хэрэгжилтийг хянан үзэхэд дараах зөрчил илэрч байна. Үүнд:

- Сумын ЗДТГ - оффисын тавилга, нормын хувцас худалдан авахад 3.5 сая төгрөг зарцуулсан
- Сумын ИТХ - Тайлант хугацаанд уралдаан тэмцээний шагналд 0.4 сая төгрөг зарцуулсан

3.6 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв

Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасны дагуу төсвийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь энэ хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан төсвийн зарчмыг мөрдлөг болгож, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

3.6.1 Төсвийн төлөвлөлт

Бүрэнтогтох сумын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын 2020 оны 12 дугаар сарын 17-ны өдрийн хуралдаанаар ТЭЗ-ийн өргөн мэдүүлсэн 2021 оны төсвийн төслийг хэлэлцэн 02

дугаар тогтоолоор сумын Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн хэрэгжүүлэх 13 хөтөлбөрт зориулан 3,228.6 сая төгрөгийн төсөв баталсан байна.

Бүрэнтогтох сумын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын 2020 оны 9 дүгээр сарын 27-ны өдрийн хуралдааны 42 дугаар тогтоолоор 2021 оны төсөвт тодотгол хийж 55.0 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлж 3,383.6 сая төгрөгөөр баталсан байна.

Нийт 3,567.6 сая төгрөгийн зардлын 2,140.1 сая төгрөгийг тусгай зориулалтын шилжүүлгээс, 107.5 сая төгрөгийг ОНХНС-аас, 1,082.5 сая төгрөгийг орон нутгийн төсвөөс, 44.7 сая төгрөгийг эрүүл мэндийн даатгалын сангаас, 91.5 сая төгрөгийг зээлийн эргэн төлөлтөөс, 2.4 сая төгрөгийг төсөвт байгууллагын өөрийн орлогоос, урьд оны үлдэгдлээс 98.9 сая төгрөгөөр төгрөг тус тус санхүүжүүлэхээр төлөвлөжээ.

3.6.2 Төсвийн гүйцэтгэл

Сумын төсвийн орлого бүрдүүлэлт.

Бүрэнтогтох сумын ИТХ-ын 2020 оны орон нутгийн төсөв батлах тухай 2020 оны 10 дугаар сарын 31-ий өдрийн 09 дугаар тогтоолд зааснаар Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагч тайлант онд 168.8 сая төгрөгийн орлого орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлэхээр батлагдсанаас гүйцэтгэлээр 266.5 сая төгрөгийн орлогыг бүрдүүлж, төлөвлөгөөг 157.9 хувиар биелүүлсэн байна.

Хүснэгт 2. Төвлөрүүлэх орлого

/сая төгрөг/

Орлогын төрөл	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Хувь	Зөрүү
Үйл ажиллагааны орлого	2.0	12.1	4.5	10.1
Хөрөнгийн орлого	19.0	26.9	10.1	7.9
Шууд бус орлого	21.5	26.8	10.1	5.3
Хөрөнгө борлуулсны орлого	0.0	7.6	2.9	7.6
Бууны албан татвар	4.2	4.6	1.7	0.4
Малд ногдуулах албан татвар	55.0	93.7	35.2	38.7
Улсын тэмдэгтийн хураамж	4.3	7.4	2.8	3.1
Түгээмэл тархацтай АМАТ	4.8	9.0	3.4	4.2
Газрын төлбөр	2.7	7.8	2.9	5.1
Дуудлага худалдаа	5.0	2.3	0.9	-2.7
Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр	0.0	0.1	0.0	0.1
Ойн нөөц ашигласны төлбөр	39.1	53.4	20.0	14.3
Байгалын ургамлын нөөц ашигласны төлбөр	0.1	0.0	0.0	-0.1
Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөр	0.6	0.8	0.3	0.2
Татварын орлогын дүн	158.3	252.5	94.7	94.2
Торгуулийн орлого	8.0	12.5	4.7	4.5
Түрээсийн орлого	2.5	1.5	0.6	-1.0
Татварын бус орлогын дүн	10.5	14.0	5.3	3.5
Нийт орлогын дүн	168.8	266.5	100.0	97.7

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн төсвийн гүйцэтгэлийн танилцуулга

Сумын орон нутгийн орлого 97.7 сая төгрөгөөр давсан нь үйл ажиллагааны орлого, малд ногдуулах албан татварын орлогын төлөвлөгөө давж биелснээс шалтгаалсан байна.

Байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөр 0.1 сая төгрөгөөр, түрээсийн орлого 1.0 сая төгрөгөөр, дуудлага худалдааны орлогын төлөвлөгөө 2.7 сая төгрөгөөр тус тус тасарсан байна.

Аймгийн төсөвт төвлөрүүлэх орлогын талаар: Тайлант онд аймагт төвлөрүүлэх орлогыг 149.4 сая төгрөгөөр төлөвлөж 177.4 сая төгрөгөөр гүйцэтгэлийг хангуулж 18.8 сая төгрөг буюу 28.0 хувиар давуулан биелүүлсэн байна.

Хүснэгт №10: Аймгийн төсөвт төвлөрүүлэх орлогын төлөвлөгөө гүйцэтгэл

№	Үзүүлэлт	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Зөрүү
1	Цалин хөлс түүнтэй адилтгах орлого	124.5	139.8	15.34
2	Үл хөдлөх хөрөнгийн татвар	2.2	2.3	0.1
3	Газрын төлбөр	4.1	11.1	7.06
4	Авто тээврийн өөрөө явагч хэрэгслийн албан татвар	15.0	18.7	3.58
5	Зам ашигласны төлбөр	3.3	5.2	1.94
6	Түрээсийн орлого	0.3	0.3	0
6	Нийт дүн	149.4	177,4	18.8

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн төсвийн гүйцэтгэлийн танилцуулга

Улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогын талаар: Тайлант онд улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогыг 4.07 сая төгрөгөөр төлөвлөж 6.09 сая төгрөгөөр гүйцэтгэлийг хангуулж, 2.02 сая төгрөг буюу 49.38 хувиар давуулан биелүүлсэн байна. Улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогыг нэр төрлөөр нь харуулбал дараах байдалтай байна.

Хүснэгт №11: Улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогын төлөвлөгөө гүйцэтгэл

№	Үзүүлэлт	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Зөрүү
1	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар	1.52	1.59	0.07
2	Дотоод бараа үйлчилгээний НӨАТ	0.71	0.82	0.11
3	Агаарын бохирдлын төлбөр	1.84	3.68	1.84
4	Нийт дүн	4.07	6.09	2.02

Эх сурвалж: Бүрэнтогтох сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн төсвийн гүйцэтгэлийн танилцуулга

Тусламж санхүүжилтийн орлогын талаар

Тайлант онд тусламж санхүүжилтийн орлогыг 3,161.3 сая төгрөгөөр төлөвлөж, 3,080.8 сая төгрөгөөр гүйцэтгэлийг хангуулж 98.0 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

Тайлант онд төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн хэрэгжүүлэх 13 хөтөлбөрт зориулан 3,567.7 сая төгрөгийн төсөв батлагдсанаас 3,278.7 сая төгрөгийг урсгал зардалд, 198.9 сая төгрөгийг хөрөнгийн зардалд, 90.0 сая төгрөгийг эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн зардалд зарцуулахаар батлагджээ.

Төсвийн хуваарийн дагуу аймгаас авах санхүүгийн дэмжлэг 913.6 сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэгийг бүрэн санхүүжиж, тусгай зориулалтын шилжүүлэг 2,059.6 сая төгрөгийн санхүүжилт авч 92.8 хувийн гүйцэтгэлтэй, ОНХС-ын шилжүүлгээр 107.5 сая төгрөг авахаас бүрэн санхүүжиж харьяа байгууллага, тусгай сангуудад санхүүжилтийг бүрэн олгож ажилласан байна.

Сум хөгжүүлэх сангийн зээлийн хүү болон эргэн төлөлтөөс 91.5 сая төгрөгийн санхүүжилт төлөвлөж гүйцэтгэлээр 89.5 сая төгрөгийн хүүгийн төлбөр болон зээлийн эргэн төлөлт төлөгдсөн байна.

Төсвийн зарлагын талаар:

Төсвийн нийт зардлын гүйцэтгэл 3,292.1 сая төгрөг буюу 92.3 хувьтай байгаа нь Засгийн газрын 2021 оны 43 тогтоол “Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” хэрэгжсэнтэй холбоотой зарим зардлыг хэмнэн ажилласантай холбоотой байна. Үүнд:

- Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшууллын зардал 25.7 сая төгрөг
- Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл 3.2 сая төгрөг
- Байр ашиглалттай холбоотой зардал 3.3 сая төгрөг
- Хангамж, бараа материалын зардал 8.1 сая төгрөг
- Нормативт зардал 35.8 сая төгрөг
- Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил үйлчилгээний төлбөр, хураамж 5.7 сая төгрөг
- Бараа үйлчилгээний бусад зардал 6.8 сая төгрөг
- Төрөөс иргэдэд олгох тэтгэмж урамшуулал 9.6 сая төгрөг
- Хөрөнгийн зардал 83.2 сая төгрөг

Сум хөгжүүлэх сангаас 90.0 сая төгрөгийн зээл олгохоор төлөвлөсөн боловч зээлийн олголт хийгээгүй байна.

Урсгал санхүүжилтээс дутуу зарцуулсан 23.1 сая төгрөгийг орон нутгийн төсөвт, 72.3 сая төгрөгийг улсын төсөвт төвлөрүүлсэн байна.

Хөрөнгө оруулалтын 11 төсөл, арга хэмжээнд 118.7 сая төгрөгийн санхүүжилт батлагдсанаас гүйцэтгэлээр 93.5 сая төгрөгийн санхүүжилт олгож орон нутгийн хөгжлийн сангийн дансны үлдэгдэл 26.5 сая төгрөг байна.

Батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, түүний хэтрэлт, хэмнэлтийг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.5-д харуулав.

3.6.3 Нэмэлт санхүүжилт

Төсвийн тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.2-т нэмэлт төсөв, түүнтэй холбогдсон үйл ажиллагаа нь төсвийн нэгэн адил санхүүгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүн хэсэг байна гэж заасны дагуу байгууллага нэмэлт санхүүжилтийн тайлан гаргах үүрэгтэй.

Хандив тусламжаар сая төгрөг, дээд шатны төсөв захирагчаас 14.6 сая төгрөг, төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд олсон орлогоос 16.8 сая төгрөг, засаг даргын нөөц хөрөнгөнөөс 7.6 сая төгрөг, ЭМЯ, ЭМГазраас ковид 19 цар тахалтай тэмцэх үйл ажиллагааны дэмжлэгт 107.3 сая төгрөг нийт 146.3 сая төгрөгийг орлогыг бүрдүүлжээ.

Нэмэлт төсвийн тайланг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.6-д харуулав.

3.7 Асуудлыг онцолсон хэсэг ба бусад асуудлын хэсэг

Санхүүгийн тайланд тусгагдаагүй онцлог үйл ажиллагааг харуулбал. Үүнд: Корона вирус-2019 цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэхэд байгууллагын тасралтгүй үйл ажиллагааг хангах, орон нутагт малын гоц халдварт өвчинтэй тэмцэх гэх мэт үйл ажиллагаа нь онцлог асуудал байна.

Байгууллагын удирдлага бусад мэдээлэлтэй холбоотой үүрэг хариуцлагыг хүлээнэ. Бусад мэдээлэл болох гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөний тайлан, худалдан авах ажиллагааны тайлан нь санхүүгийн бус мэдээллийг агуулсан байна. Санхүүгийн тайланд өгсөн бидний дүгнэлт бусад мэдээллийг хамраагүй болно.

3.8 Аудитын гол асуудал

Аудитаар Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан мэдээллийг заасан хугацаанд байршуулаагүй, төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмээг хэрэгжүүлээгүйтэй холбоотой зөрчлүүд илэрсэн. Үүнд:

- Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан зарим мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн

Сумын ИТХ-ын дарга Эсмэдэх нь 2021 онд сумын ИТХ-ын төсвийн шууд захирагчийн албан үүргийг гүйцэтгэсэн нь Төсвийн тухай хуулийн 14.1.15. “аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга тухайн шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төсвийн; ерөнхийлөн захирагч байна, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1. “Албан тушаалтан энэ хуулиар зөвшөөрснөөс өөр ажил, албан тушаал давхар эрхлэхийг хориглоно” заалттай нийцэхгүй байна.

3.9 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал

АДБОУС 4000.16-д нийцлийн аудитыг санхүүгийн тайлангийн аудиттай хослуулан хийх тохиолдолд аудитор аль стандартыг дагаж мөрдөхийг үнэлэх, нийцлийн асуудлын талаарх дүгнэлтийг санхүүгийн тайлангийн аудитын санал дүгнэлтээс тусад нь салгах ёстой гэж заасан байна.

3.9.1 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт

Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам”-ын заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор www.shilendans.gov.mn цахим хуудсанд мэдээллийг оруулсан байх үүрэгтэй

Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн Шилэн дансны цахим хуудсанд тайлант хугацаанд мэдээлбэл зохих 151 мэдээллээс хугацаа болоогүй 2 мэдээлэл, 146 мэдээллийг хугацаанд нь, 3 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн байна. Үүнд:

- Орон нутгийн хөгжлийн сангийн төлөвлөгөө, гүйцэтгэл /бүтэн жилээр/
- Худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө
- Аудитын тайлан, дүгнэлт, зөвлөмжийн мөрөөр хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний тайлан

Аудитын түүвэр хамрагдсан байгууллагуудын шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилтийг хянан үзэхэд:

1. Бүрэн хаан бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолбор – 5 мэдээлэл хугацаа хоцроосон
2. Соёлын төв – 4 мэдээлэл хугацаа хоцроосон
3. Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал – 3 мэдээлэл хугацаа хоцроож мэдээлсэн байна.

Шийдвэрлэсэн нь:

Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийг бүрэн хэрэгжүүлж мэдээллийг тухай бүр мэдээлж байх зөвлөмж хүргүүлэв.

3.9.2 Бусад хууль тогтоомжийн хүрээнд

Сангийн яамны төсвийн байгууллагын санхүүгийн тайлан нэгтгэх системд байгууллагын нэрийг үнэн зөв мэдээлээгүй, байгууллагын гэрчилгээний нэр, улсын бүртгэл дэх нэр, дүрмийн сангийн дүн зөрүүтэй байна. Тухайлбал: “Эрүүл мэндийн төв”-ийг “хүн эмнэлэг” гэсэн байна.

Шийдвэрлэсэн нь:

Сангийн яамны төсвийн байгууллагын санхүүгийн тайлангийн системд байгууллагын нэрийг бүрэн үнэн зөв оруулах, улсын бүртгэлийн гэрчилгээнд байгууллагын нэр, дүрмийн сангийн дүнг өөрчилж бүртгүүлэх гэсэн зөвлөмж өгч байна.

Нийцсэн бөгөөд зохистой байх батламж мэдэгдлийн түвшинд хэрэгжүүлсэн горим, сорилд үндэслэн шилэн дансанд байршуулсан мэдээлэл нь Шилэн дансны тухай хууль тогтоомжийн холбогдох заалттай нийцээгүй байна гэж дүгнэлээ.

3.10 Завсрын аудитын үр дүн, өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт

Өмнөх оны санхүүгийн тайлангийн аудитаар төсвийн төвлөрүүлэн захирагчид өгсөн төлбөрийн акт, албан шаардлага зөвлөмж биелэлтийг Төрийн аудитын байгууллагад ирүүлж 100 хувийн гүйцэтгэлтэй ажилласан байна.

3.11 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал

Засгийн газрын 2022 оны төсвийн талаар баримтлах бодлогын талаар авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, 2018 онд нэгдсэн халаалтын зуухтай болсонтой холбоотой ЗДТГ 49.4 сая төгрөг, сумын соёлын төв 114.4 сая төгрөгийн халаалтын тооцооны өглөгтэй байна. Дараагийн санхүүгийн тайлангийн аудитаар дээрх өглөгийг төлж барагдуулах, цаашид нэмэгдүүлэхгүй байх, сумын төсвийн орлогоос өглөг барагдуулах талаар сумын холбогдох албан тушаалтнууд арга хэмжээ авч ажилласан эсэхийг анхаарч үзэх нь зүйтэй.

4. Аудитын илрүүлэлт

Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд сумын орон нутгийн ерөнхий орлого болон харьяа 7 төсвийн байгууллага, 2 тусгай сангийн нийт 9 санхүүгийн тайлан, 9 төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан нэгтгэгдсэнээс 4 байгууллагад дүгнэлт гаргаж, 5 байгууллага түүвэрт хамрагдсан байна.

№	Байгууллагын нэр	Аудитад хамрагдсан байдал	Аудитын дүгнэлт
1	Засаг даргын Тамгын газар	Дүгнэлт гарсан	Зөрчилгүй
2	Ерөнхий боловсролын сургууль	Дүгнэлт гарсан	Зөрчилгүй
3	Хүүхдийн цэцэрлэг	Дүгнэлт гарсан	Зөрчилгүй
4	Эрүүл мэндийн төв	Дүгнэлт гарсан	Зөрчилгүй
5	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурал	Түүвэрт хамрагдсан	
6	Бүрэн хаан бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолбор	Түүвэрт хамрагдсан	
7	Соёлын төв	Түүвэрт хамрагдсан	
8	Сум хөгжүүлэх сан	Түүвэрт хамрагдсан	
9	Орон нутгийн хөгжлийн сан	Түүвэрт хамрагдсан	

Аудитад хамрагдсан харьяа байгууллагуудын санхүүгийн тайланд “Зөрчилгүй” дүгнэлт өгсөн байна.

Аудитаар нийт 334.1 сая төгрөгийн алдаа зөрчил илэрснээс, 4.3 сая төгрөгийн алдааг залруулж, 329.8 сая төгрөгийн алдаа зөрчилд 14 зөвлөмж өгсөн.

4.1 Залруулсан алдаа

Эрүүл мэндийн төвийн санхүүгийн тайланд 4.3 сая төгрөгийн нягтлан болох бүртгэлтэй холбоотой алдаа залруулсан байна.

4.2 Төлбөрийн акт

Төлбөрийн акт тогтоогоогүй болно

4.3 Албан шаардлага

Албан шаардлага өгөөгүй байна.

4.4 Зөвлөмж

Цаашид анхаарвал зохих асуудлыг тэргүүлэх ач холбогдлын дарааллаар эрэмбэлэн харуулав. Үүнд:

1. Сум хөгжүүлэх сантай холбоотой асуудал

1.1 Илрүүлэлт: Сум хөгжүүлэх сангаас 90.0 сая төгрөгийн зээл олгохоор төлөвлөсөн боловч зээл олгоогүй байна. Зээлийн үлдэгдэлд хугацаа хэтэрсэн 21.1 сая төгрөгийн зээл байна. Энэ нь Засгийн газрын 2016 оны 153 дугаар тогтоолоор баталсан “Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнах, хяналт тавих журам”-ын 4.2.2. “Сум хөгжүүлэх болон жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх санд хугацаа хэтэрсэн зээлийн өргүй байх” заалттай нийцэхгүй эрх ба үүрэг батламж мэдэгдлийг байна.

1.2 Өгсөн зөвлөмж: Тайланд батлагдсан хэмжээгээр зээлийн олголт хийж төсвийн гүйцэтгэл ханган ажиллах, хугацаа хэтэрсэн 21.1 сая төгрөгийн зээлийг төлүүлэх талаар бодитой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх.

2. Авлага, өр төлбөртэй холбоотой асуудал:

2.1 Илрүүлэлт: Тайлант хугацаанд НДШ-ийн тооцоотой холбоотой 7.8 сая төгрөгийн авлага, 0.8 сая төгрөгийн өр төлбөр үүссэн, халаалтын зардалтай холбоотой 166.0 сая төгрөгийн өглөг байна. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 39 дүгээр зүйлийн 39.4.2.”өр, авлага үүсгэхгүй байх” заалттай нийцэхгүй, эрх ба үүрэг батламж мэдэгдлийг хангахгүй байна.

2.2 Өгсөн зөвлөмж: Төсвийг зохистой удирдаж өр, авлага үүсгэхгүй байх, өглөг барагдуулах арга хэмжээ авч ажиллах.

3. Орон нутгийн орлогын төлөвлөгөөний биелэлттэй холбоотой асуудал:

Илрүүлэлт: Байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөр 0.1 сая төгрөгөөр, түрээсийн орлого 1.0 сая төгрөгөөр, дуудлага худалдааны орлогын төлөвлөгөө 2.7 сая төгрөгөөр тус тус тасарсан байна. Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.2.1.хуулийн дагуу улс, орон нутгийн төсөвт оруулах болон тухайн төсвийн байгууллагын өөрийн үйл ажиллагааны орлогыг бүрэн төвлөрүүлэх;

Өгсөн зөвлөмж: Орон нутгийн орлогын төлөвлөгөөг нэр төрлөөр бүрэн биелүүлж хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байх.

4. ТӨСВИЙН ХЭМНЭЛТИЙН ТАЛААР АВАХ АРГА ХЭМЖЭЭТЭЙ ХОЛБООТОЙ АСУУДАЛ

4.1 Илрүүлэлт: Тайлант онд ЗДТГ 2.5 сая төгрөгөөр оффисын тавилга, 1.0 сая төгрөгөөр нормын хувцас, ИТХ 0.4 сая төгрөгийг тус тус тэмцээн, уралдаан зохион байгуулахад зарцуулсан Засгийн газрын 2021 оны 43 дугаар тогтоолын 1.4, 1.6 дахь заалтуудтай тус тус нийцэхгүй байна.

4.2 Өгсөн зөвлөмж: Засгийн газар болон бусад эрх бүрий байгууллагаас тухайн жилийн төсөвтэй холбоотой гаргасан тогтоол, тушаал шийдвэрийг мөрдөж ажиллах

5. ХАРЬЯА БАЙГУУЛЛАГЫН САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНД ГАРСАН АЛДАА, ЗӨРЧИЛТЭЙ ХОЛБООТОЙ АСУУДАЛ

5.1 Илрүүлэлт: Харьяа байгууллагуудын санхүүгийн тайланд хийсэн аудитаар 47.9 сая төгрөгийн алдаа, зөрчил илэрсэн байна.

5.2 Өгсөн зөвлөмж: Аудитаар илэрсэн зөрчлийг арилгах зөвлөмжийг төсвийн шууд захирагч нарт хүргүүлсэн тул хэрэгжилтэд анхаарч ажиллан, зөвлөмжийн биелэлтийг нэгтгэн ирүүлэх

6. ТӨСӨВ ЗАХИРАГЧТАЙ ХОЛБООТОЙ АСУУДАЛ

6.1 Илрүүлэлт: ИТХ-ын дарга М.Эсмэдэх нь сумын ИТХ-ын төсвийн шууд захирагчийн албан үүргийг гүйцэтгэсэн нь Төсвийн тухай хуулийн 14.1.15. “аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга тухайн шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төсвийн; ерөнхийлөн захирагч байна”, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1. “Албан тушаалтан энэ хуулиар зөвшөөрснөөс өөр ажил, албан тушаал давхар эрхлэхийг хориглоно” заалттай нийцэхгүй байна.

6.2 Өгсөн зөвлөмж: ИТХ-ын дарга нь Төсвийн тухай хуульд заасан төсвийн захирагчийн чиг үүргийг бүрэн хэрэгжүүлж байх

Дээрх зөвлөмжийн биелэлтийг төрийн аудитын байгууллагад 2022 оны 09 дугаар сарын 20-ны өдрийн дотор ирүүлнэ үү.

Аудитын явцад бидэнтэй хамтран ажилласан холбогдох ажилтнуудад талархал илэрхийлье.

5. Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчлийн нэгтгэл

/сая төгрөгөөр/

Аудитад хамрагдсан байгууллагын нэр	Нийт алдаа, зөрчлийн		Үүнээс							
			Залруулга		Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж	
	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
Санхүүгийн тайлангийн аудитын асуудал										
Бүрэнтогтох сумын ТТЗ	1	4.7							1	4.7
Харьяа байгууллагуудын зөрчил										
Бүрэнтогтох сумын ИТХ	3	62.9							3	62.9
Бүрэнтогтох сумын ЗДТГ	2	52.7							3	52.7
Эрүүл мэндийн төв	1	4.3	1	4.3						
Бүрэнтогтох сумын Хүүхдийн цэцэрлэг	1	0.0							1	0.0
Бүрэнтогтох сумын сум хөгжүүлэх сан	1	111.1							1	111.1
Дүн	9	235.7	1	4.3					8	231.4
Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал										
Бүрэнтогтох сумын ТТЗ	1	0.0							1	0.0
Харьяа байгууллагуудын зөрчил										
Бүрэнтогтох сумын ЗДТГ	1	54.5							1	54.5

Бүрэнтогтох сумын Эрүүл мэндийн төв	1	0.0						1	0.0
Бүрэнтогтох сумын Ерөнхий боловсролын сургууль	1	43.9						1	43.9
Бүрэнтогтох сумын Хүүхдийн цэцэрлэг	1							1	
Бүрэнтогтох сумын ИТХ	1							1	
Бүрэнтогтох сумын Соёлын төв	1							0	
Дүн	6	98.4						6	98.4
Нийт дүн	15	334.1	1	4.3				14	329.8